

Syyhyohje kouluille ja oppilaitoksille

Suosittellemme vahvasti perheitä kertomaan syyhytartunnasta lähikontakteille kuten tartunnan saaneen läheisimmille kavereille tai nuoren seurustelukumppanille. Avoimuus auttaa torjumaan jatkotartuntoja.

Syyhytartunnassa suositellaan tartunnan saaneen hoitamista kotona 24 tunnin varoajan toteutetun ensimmäisen hoidon jälkeen. Samalla perhe ehtii huoltamaan vaatteet ja tekemään tarvittavat siivoustoimet huolellisemmin.

Syyhy on syyhypunkin aiheuttama tarttuva ihotauti

Syyhypunkki tarttuu yleensä kosketustartuntana paljaalta ihoalueelta toiselle tai tartunnan saaneen vaatteiden ja vuodevaatteiden välityksellä. Tartunnan todennäköisyyteen vaikuttaa kontaktin kesto tai toistuvuus tartunnan saaneeseen. Syyhypunkki ei kykene lentämään tai hyppäämään, mutta se liikkuu iholla muutaman senttimetrin minuutissa. Tartunta voi tapahtua, jos esimerkiksi

- istuu pidempään syyhyä sairastavan vieressä siten, että kehot ovat kosketuksissa toisiinsa
- tartunnan saanut koskettelee käsin pidemmän aikaa tai toistuvasti toista henkilöä

Tartunta leviääkin helpommin perheissä ja läheisten ystävien kesken. Aikuinen syyhypunkki säilyy hengissä ihon ulkopuolella 1–1,5 vrk, epäkypsä punkki jopa viikon. Syyhypunkki ei levitä mukanaan mitään muuta infektiota henkilöstä toiseen. Syyhytartunta ei johdu huonosta hygieniasta.

Syyhyille tyypillistä on ihon kutina

Syyhyn oireet ilmenevät hitaasti, noin 3 (- 6) viikon kuluessa tartunnasta punkkien lisääntyessä iholla. Ihon voimakas kutina etenkin iltaisin ja öisin johtuu punkin kaivautumisesta ihoon, sen eritteiden ihoärsytyksestä sekä elimistön reaktioista. Tyypillisesti oireisia ihoalueita ovat sormien välit, ranteet, niska, rinta, lapaluiden alue, pakarat ja nivusseutu. Lapsilla syyhypunkki voi olla kasvoissa, kaulassa, päänahassa, kämmenissä ja jalkapohjissa. Tyypillisiä iholöydöksiä ovat pienet vesirakkulat, näppylät ja raapimajäljet sekä 2 -15 mm pituiset käytävät. Uusintatartunnassa kutina voi alkaa huomattavasti aiemmin, kun tartunnan saaneen elimistö on valmiiksi herkistynyt punkille. Tartuttavuus lisääntyy punkkimäärän lisääntymisen myötä.

Syyhytartuntaa epäiltäessä

Syyhyä epäiltäessä tulisi tehdä huolellinen itsehoito tai ottaa yhteyttä terveydenhuoltoon. Syyhyn diagnosoimiseksi on nähtävä ja tarkasteltava iho, silti läheskään aina diagnoosin tekeminen ei ole helppoa ja eri vaihtoehtoja tulee punnita. Esimerkiksi atooppinen iho voi kutista ja johtaa raapimiseen. Märkärupi, karvatupentulehdus ja käsiekseema aiheuttavat ihomuutoksia.

Onnistuneen hoidon kulmakivet ovat:

- Tartunnan saaneen huolellinen lääkehoito kahdesti viikon välein.
- Tartunnan saaneen edeltävän viikon aikana ihoa vasten käytössä olleiden vaatteiden, vuodevaatteiden ja pyyhkeen pesu 60 asteessa lääkehoitojen jälkeisinä päivinä.
- Tartunnan saaneen perheenjäsenten ja siihen verrattavien lähikontaktien mahdollisimman yhtäaikainen lääkehoito tartunnan saaneen kanssa kahdesti viikon välein.
- Tartunnan saaneen perheenjäsenten ja siihen verrattavien lähikontaktien edeltävän viikon aikana ihoa vasten käytössä olleiden vaatteiden, vuodevaatteiden, pyyhkeiden pesu 60 asteessa lääkehoitojen jälkeisinä päivinä.
- Ensimmäisellä hoitokerralla samanaikaisesti toteutettu yleissiivous kotona, sekä patjojen ja sohvien imurointi, tarvittaessa sänkyjen pyyhintä. Pehmeät materiaalit, joita ei voi pestä voi pussittaa tai laittaa pois käytöstä 3-7 vrk ajaksi. Auton sisätilojen siivous alueilta, joihin ollaan kosketuksissa.
- Suojakäsineiden käyttö pyykkihuollossa ja käytettyjen vuodevaatteiden käsittelyssä.

Jos joku hoidon osa-alue ei toteudu, on uusintatartunnan riski olemassa. Toinen hoitokerta tappaa punkin munista kehittyneet nuoruusmuodot ennen kuin ne ehtivät kehittyä aikuisiksi, lisääntyviksi punkeiksi. Iho-oireiden parantuminen ja jälkikutina voivat kestää jopa 3–4 viikkoa, eikä tätä pidä tulkita hoidon epäonnistumiseksi tai uusintainfektioksi.

Lääkehoidoista

Suomessa on virallinen hyväksyntä kolmella hoitomuodolla ja hoito annetaan aina kahdesti. Ilman reseptiä apteekista saatavista lääkevoiteista ensisijainen on Tenutex (bentsyylibentsoaatti 22.5%/disulfiraami 25)-emulsio, toissijainen on permetriini 5% -voide. Olennaista voiteiden käytössä on riittävän huolellinen levitys ja pitkä vaikutusaika.

On viitteitä siitä, että syyhyepidemioiden herkkyys ilman reseptiä apteekista saatavalle permetriinivoiteelle voi olla huonontunut. Sen vuoksi permetriinivoideita käytettäessä tulee voidetta levittää riittävästi ja huolellisesti kauttaaltaan iholle (lukuun ottamatta silmien ja suun ympäristöä) ja antaa sen vaikuttaa pitkään, vähintään 12 tuntia, mahdollisuuksien mukaan jopa 24 tuntia. Tenutexin vaikutusaika iholla on 24 tuntia. Käsien voidetta tulee lisätä molempien hoitovoiteiden kohdalla välillä, sillä käsienpesu ja käsien käyttö vähentää voidetta käsistä, ellei käsiä suojaa käsineillä. Hoito toistetaan 7-10 vuorokauden kuluttua. Hoito kahdesti tehdään myös lähikontakteille. Samanaikainen siivous ja vaatehuolto toteutetaan järjestelmällisesti. Lääkärin reseptillä on myös käytettävissä ivermektiini-tabletit ja erityistilanteissa rikkivaseliinivoide. Ivermektiinin tehon heikkenemisestä ei ole raportoitu. Rikkivaseliinivoideita käytetään 3 peräkkäisenä päivänä. Kutinaa voidaan hoitaa kortisonivoiteella, tarvittaessa keskivahvuisena.

Syyhyvästymä luokassa

Mikäli koululaisten huoltajat, koululaiset, opiskelijat tai opetushenkilökunta havaitsee tai saa tietoonsa, että tartuntoja vaikuttaa esiintyvän yhtaikaa runsaammin tietyn luokan oppilailla, suositellaan olemaan yhteydessä koulun tai oppilaitoksen terveydenhoitajaan. Terveydenhoitaja voi konsultoida Keusoten infektiio- ja tartuntatautiyksikköä.

Päivitetty 20.3.2026

Paula Hiljanen

Tartuntataudeista vastaava lääkäri

Keski-Uudenmaan hyvinvointialue